

DOI: [https://doi.org/10.18524/2410-2601.2024.1\(41\).316172](https://doi.org/10.18524/2410-2601.2024.1(41).316172)

УДК 130.2+730+242

Крістіна Золотарьова

САКРАЛЬНЕ ЧИ ДЕКОРАТИВНЕ? (ЗМІНА ФУНКЦІЙ БУДДИСТСЬКОЇ ПЛАСТИКИ В XVII СТОЛІТТІ)

Одними з контрверсійних для атрибуції культурних артефактів буддистського мистецтва є сакральна пластика XVII століття. Саме в цей час у країнах Східної Азії, незважаючи на різні соціально-історичні та світоглядні процеси, буддистське мистецтво стає значно більш декоративним і доступним для більшої кількості людей. Сакральна пластика виглядає сакральною, але перестає бути уніфікованим, храмовим елементом буддистського мистецтва. Її іконографія майже наслідує закриті для загалу систему канонів, але її функції все більше зміщуються в площину декоративного, у сферу краси.

У цьому дослідженні запропоновано новий етап диференціації буддистського мистецтва, що дозволить у майбутньому краще зрозуміти структуру його безмежного універсуму і потенційно вплинути на незаконну торгівлю творами мистецтва.

Ключові слова: буддистська сакральна пластика, буддистська філософія, мистецтво Сходу, філософія Сходу, функції ритуальних артефактів, бодджан, бодгісаттва.

Ця проблематика є актуальною, бо буддистське мистецтво цікавить не лише дослідників, а й усіх – від великих інституцій до приватних осіб. Різниця між сакральним і декоративним полягає не тільки у майстерності виконання, а й у світоглядних та філософських сенсах, які реалізуються в культурних артефактах. «Сакральне чи декоративне?» – стає фундаментальним питанням, відповідь на яке допоможе вирішити проблему чорного ринку творів мистецтва і їхньої автентичності.

Під сакральним або канонічним розглядаються ті культурні артефакти, що створені відповідно канонам майстрами, які є носіями тієї філософської традиції мистецтво якої вони реалізують. Декоративним, відповідно, є те мистецтво, що створене майстрами, які зазвичай мають високий та середній рівень виконання, але не відносяться до жодної буддистської школи, точніше – не є чернцями. Бо там де майстер – представник школи, храму чи монастиря слідує чітким іконографічним правилам, що відповідають сакральним текстам та базуються на філософських засадах, майстер з народу (або комерційний майстер) – таких обмежень немає; там де храмовий майстер створює мистецтво сакральне, там комерційний майстер може принести в жертву канони для виконання замовлення. І перше, і друге є буддистським мистецтвом, перше є базовим, інше – його відображенням в повсякденному житті, доступним тут і зараз, а не в окремі дні та свята у храмі.

Під буддистською пластикою розуміються середні та великі скульптури, переважно бронзові та дерев'яні, це зумовлено тим, що такі

культурні артефакти є носіями характерних зображальних традицій, в яких трансформаційні процеси та будь-які відступи від правил простежуються наочніше.

Якщо пластика є буддистською, але вона зроблена неканонічним шляхом, то чи можемо ми називати її сакральною? Ні, бо сакральна буддистська пластика не тільки про форми, а й про зміст (буквально – те, що знаходиться всередині), а неканонічним шляхом врахувати такі нюанси неможливо, це буде імітацією.

Влучною ілюстрацією таких нюансів стане скульптура першої половини XIII століття – Кваним босал (관음보살, Gwaneum Bosal), що є відображенням бодгісаттви Авалокітешвари (अवलोकितेश्वर, Avalokiteśvara) в корейській зображальній традиції (іл. 1). Завдяки детальним дослідженням [Sacred dedication...], вдалося встановити не тільки період виготовлення скульптури, а й дещо більш для нас пріоритетне – внутрішні присвятні матеріали (іл. 2) – бокджан (腹藏物, Bokjang), які додавалися в цю скульптуру як під час створення, так і під час відповідних храмових ритуалів у більш пізні періоди [Dedication materials...]. У корейському буддистському мистецтві, традиція бокджан [Lee 2024], що є частиною сакральної пластики, опрацьована в систематизованому сакральному тексті – Джосангьонг (造像經, Josanggyeong, Сутра про створення зображень Будди). Таким чином, канонічна пластика має характерні, практично реалізовані, нюанси, які базуються на іконографічних правилах, які в свою чергу є відображенням філософії буддизму. Не менш характерним прикладом стає сакральна пластика (Джиджанг босал (지장보살, Jijang Bosal), що є відображенням бодгісаттви Кштігарбгі (क्षितिर्गर्भ, Kṣīti-garbha), і Кваним) буддистського ордену Чоге (іл. 3), в середині якої було знайдено сакральні тексти [Zolotarova 2021].

Буддистська сакральна пластика XVII століття в країнах Східної Азії, на відміну від попередніх століть, відрізняється дещо стагнаційними характеристиками (розмір стає меншим, знижується рівень майстерності виконання), а історично-культурний фон створює умови для експорту буддистського мистецтва по всьому світу. Нюанси, на кшталт традиції бокджан, не враховуються та не використовуються в декоративних зразках буддистської пластики цього періоду. У випадку коли їх все ж таких імітують, то навіть якщо перед нами скульптура XVII століття, з відтворенням виключно декоративних та візуальних іконографічних елементів, але зроблена неканонічним шляхом-майстром, то тоді це підробка (відноситься до підробки призначень і функцій відповідного культурного артефакту, його походження).

Ця диференціація дає змогу відокремити храмове буддистське мистецтво від релігійного, іноді ритуального, але не канонічного, тобто декоративного. Що в подальшому дозволить зрозуміти шляхи поширення саме сакральних культурних артефактів (храм – інший храм; храм – чорний

ринок творів мистецтва) та потенційно знизити спекуляції в середовищі експертів, торговців та колекціонерів.

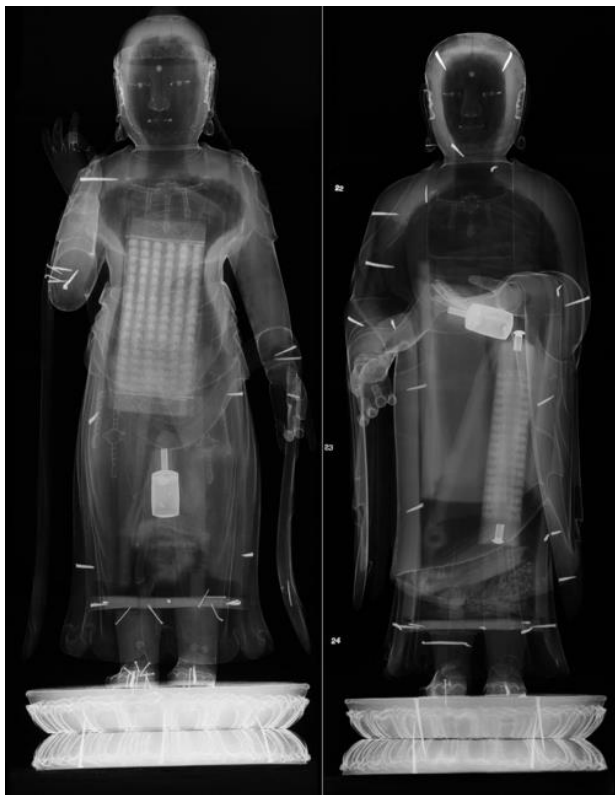
Чи є раціональність в розділені буддистського мистецтва (яке на цей момент немає єдиної універсальної системи), чи не робить це вивчення і розуміння його ще більш складним? Ні, бо саме такий поділ, що базується на канонічності, яка сформувалась в результаті філософських основ, що реалізувалися у відповідних текстах (іноді – навпаки), дає змогу поглянути на питання буддистського мистецтва більш конструктивно, прибираючи зайвий шум, яким воно перенасичено. Декоративне – цей шум, що заважає побачити чітку структуру.

Іл. 1. Бодгісаттва Авалокітешвара (Кванім босал), створений у період Корьо, приблизно 1220-1285 років. Національний музей Кореї, Сеул, колекція Фрір | Саклер

Іл. 2. Пляшки всередині скульптури бодгісаттви Кванім. (Національний музей Кореї)

Іл. 3. Рентгенівський знімок Дзізо босал і Кванім босал. Національні скарби та важливі культурні цінності національних музеїв (Японія)

Список використаної літератури

- Золотарьова, К. (2021) *Катра сутр: шлях бодісаттви Авалокітешвари*, у: *Дόξα / Докса. Збірник наукових праць з філософії та філології*. Вип. 2 (36). Філософія та література – 2. Одеса, Акваторія, сс. 84–94. URL: [https://doi.org/10.18524/2410-2601.2021.2\(36\).246782](https://doi.org/10.18524/2410-2601.2021.2(36).246782).
- Dedication materials – Smithsonian's national museum of Asian art*, in: *Smithsonian's National Museum of Asian Art*. URL: <https://asia-archive.si.edu/exhibition/dedication-materials/> (date of access: 04.05.2024).
- Lee, S.-Y. (2024) *Characteristics of early-Joseon Bokjang (the enshrinement of votive objects in Buddhist images)*, in: *Journal of Buddhist art*, vol. 37, pp. 105–135. URL: <https://doi.org/10.36620/bms.2024.37.4> (date of access: 03.05.2024).
- Sacred dedication: a Korean Buddhist masterpiece – Smithsonian's national museum of Asian art*, in: *Smithsonian's National Museum of Asian Art*. URL: <https://asia-archive.si.edu/exhibition/sacred-dedication-a-korean-buddhist-masterpiece/> (date of access: 07.04.2024).

Kristina Zolotarova

THE SACRED VERSUS THE DECORATIVE (A STUDY OF THE SHIFTING ROLES OF BUDDHIST SCULPTURE IN THE 17TH CENTURY)

In the 17th century, Buddhist art in East Asia underwent significant changes, becoming more decorative and accessible to broader audiences. Sacred plastic arts, while maintaining a sacred appearance, increasingly shifted away from being exclusive temple artifacts. Their iconography partially adhered to canonical rules but began serving decorative purposes, reflecting broader social and cultural processes.

This study introduces a differentiation within Buddhist art that aims to clarify its structure and address issues such as illegal art trafficking and artifact authenticity. Sacred artifacts are created by masters adhering to canonical rules and rooted in Buddhist philosophical traditions, while decorative art, produced by commercial artisans, lacks such affiliations. While both forms represent Buddhist art, the former embodies its spiritual essence, and the latter adapts it for everyday use.

Buddhist plastic arts, often medium to large bronze or wooden sculptures, reveal distinct characteristics where deviations from canonical rules are visually apparent. Sacred plastic arts involve not only external forms but also internal content, such as Bokjang (腹藏物) – dedicatory materials placed within sculptures during their creation or rituals. For example, the 13th-century Korean sculpture Gwaneum Bosal (관음) reflects canonical practices outlined in the Josanggyeong (造像經, Sutra on the Creation of Buddha Images), while decorative replicas lack such depth.

This differentiation is essential to distinguish temple art from ritual but non-canonical decorative works. By identifying canonical nuances, such as adherence to sacred texts and philosophical foundations, it becomes possible to trace the

transmission of sacred artifacts and mitigate speculation in the art market. Despite its complexity, this division clarifies the structure of Buddhist art, removing the “noise” created by decorative adaptations and reinforcing its philosophical core.

Keywords: *Buddhist sacred plastic arts, canonical vs. decorative art, Bokjang, Avalokitesvara, Gwaneum Bosal, East Asian Buddhist traditions.*

References

- Zolotarova, K. (2021) *Karta sutr: shlyakh bodgisattvy Avalokiteshvary* [Sutra map: the way of bodhisatta Avalokitesvara], in: *Дóжа / Doxa. Collection of scientific papers on philosophy and philology*. I. 2 (36). *Philosophy and literature* – 2. Odesa, Aquatoria, pp. 84–94. URL: [https://doi.org/10.18524/2410-2601.2021.2\(36\).246782](https://doi.org/10.18524/2410-2601.2021.2(36).246782).
- Dedication materials – Smithsonian’s national museum of Asian art*, in: *Smithsonian’s National Museum of Asian Art*. URL: <https://asia-archive.si.edu/exhibition/dedication-materials/> (date of access: 04.05.2024).
- Lee, S.-Y. (2024) *Characteristics of early-Joseon Bokjang (the enshrinement of votive objects in Buddhist images)*, in: *Journal of Buddhist art*, vol. 37, pp. 105–135. URL: <https://doi.org/10.36620/bms.2024.37.4> (date of access: 03.05.2024).
- Sacred dedication: a Korean Buddhist masterpiece – Smithsonian’s national museum of Asian art*, in: *Smithsonian’s National Museum of Asian Art*. URL: <https://asia-archive.si.edu/exhibition/sacred-dedication-a-korean-buddhist-masterpiece/> (date of access: 07.04.2024).

Стаття надійшла до редакції 07.05.2024

Стаття прийнята 01.06.2024